రామాయణంలో హనుమంతుడు

ఉషశ్రీ

ఎప్పుడు, ఎక్కడ, ఎవరితో, ఎంత మాట్లాడాలో తెలిసిన వాడు హనుమంతుడు.

రామాయణంలో హనుమంతుని వెంట అనుదినం ఒకగంట తిరుగుతూంటే మన ధీశక్తి వికసించి దానిని ఎదుటివారికి తెలిపే సంభాషణ చాతుర్యం లభిస్తుంది. కిష్కింధలో హనుమత్ప్రవేశం నుండి యుద్ధకాండ చివర రామపట్టాభిషేక పర్యంతం ఈ ధీమంతుని వెంట సావధాన చిత్తులై నడవండి. కొంతలో కొంతయినా మాట్లాడేశక్తి అలవడుతుంది.

2

మాట్లాడటం అంత బ్రహ్మ విద్యయా అనిపిస్తుంది, నోటి కొచ్చింది కూసేవారికి; కాని రామాయణంలో రాముని నోట హనుమంతుని గూర్చిన ప్రశంస విన్నప్పుడు మాట్లాడటం ఎంత విశిష్టంగా ఉండాలో తెలుసుకోగలుగుతాం.

మాట మీదనే ఇంత పట్టుదల దేనికీ. అంటే -

సృష్టిలో - పేడలో పెరిగే పురుగు మొదలు మేడలో తిరిగే పురుషుల వరకూ ఆహారం, నిద్ర, భయం సంతానోత్పత్తి అన్నీ సమాన ధర్మాలే.

ఈ చరాచర జీవకోటిలో మానవుని ప్రతేకత ఏమిటి?

"జంతూనాం నరజన్మ దుర్లభం" అని ఎందుకంటారు?

ఎందుకంటే న్యాయం - అన్యాయం, ధర్మాధర్మాలు, ఉచితానుచితాలు అన్నీ మానవునికే ఉన్నాయి. వాటిని నిర్ణయించే బుద్ధిగల ప్రాణి మానవుడు, దానిని ఎలా వినియోగించుకోవాలో తెలుసుకోనినాడు అది అవివేకి చేతిలో మారణాయుధమే అవుతుంది. మాట చేతకాక విరోధాలు తెచ్చుకుని, ప్రాణాలు కోల్పోయే వారెందరో ఉన్నారు.

మాటతో లోకాన్ని జయించి సమాజంలో సన్మానాలు పొందేవారూ ఉన్నారు. అందుకే కాలుజారితే తీసుకోగలం కానీ నోరుజారితే తీసుకోలేం అంటారు విజ్ఞులు.

రామాయణంలో ఏనాడూ ఎవరినీ ప్రశంసించని శ్రీరామ చంద్రుడు మొదటి కలయికలో నాలుగు మాటలు మాట్లాడిన హనుమంతుని ఇంతగా ప్రశంసించడం చూస్తే మాటమీద ఆయనకెంత గౌరవం ఉన్నదో, ఆదికావ్యాన్ని అందించిన వాల్మీకికి ఎంత సదభిప్రాయం ఉన్నదో తెలుసుకోగలుగుతాం.

తెలుసుకుని హనుమంతుని సంభాషణా విధానాన్ని కొంతయినా నేర్చుకోవడానికి ప్రయత్నిద్దాం. అదే రామాయణ పఠనంతో మనం గ్రహించి ఆచరణలో పెట్టవాల్సిందీ, ముందుతరాలకు నేర్పవలసినదీనీ.

అంతేకాని రామభజన చెయ్యడానికి రామాయణం, కృష్ణ భజనకు భారతం చదవనూ అవసరం లేదు. పారాయణమూ ప్రయోజనం లేదు.

మళ్ళీ కథలోకి నడుద్దాం -

వెనక్కి వెళ్ళి హనుమంతుడు ఏం మాట్లాడాడో విందాం.

రాజర్షి దేవ ప్రతిమౌ
తాపసౌ శంసిత వ్రతౌ

భిక్షు రూపంలో రామలక్ష్మణులను సమీపించి భక్తి భరిత హృదయంతో:

రాజర్షులవలె, దేవతా మూర్తులవలె, తపస్వులవలె, తీవ్రవత పరాయణులవలెనున్న సుందర మానవులు ఈ ప్రాంతానికెందుకు వచ్చారు.

పంపానదీ తీర వృక్షశోభకూ, నదీతరంగాలకూ పులకించే మిమ్ము చూస్తూ ఈ అరణ్యంలో జంతువులన్నీ భయంతో పరుగులు పెడుతున్నాయి.

స్వచ్ఛ సువర్ణకాంతులీనే శరీరాలతో, సింహసదృశ్య పరాక్రమంతో ఏనుగు తొండాలవంటి భుజాలతో, వృషభగమనంతో, ఇంద్రధనస్సుతో సమానమైన ధనుస్సులు ధరిమి, భూమికి దిగివచ్చిన సూర్యచంద్రుల వలె వెలుగుతున్నారు. రత్నమాణిక్య భూషణాలు ధరించవలసినవారు, భూషణం లేకుండా నారచీరలతో ఎందుకున్నారు.

బంగారు కాంతులీనే ఖడ్గాలు బుసలుకొడుతున్న కోడెత్రాచుల్లా ఉన్నాయి. నదీనద పర్వతకానన సమేతం భూమండలాన్ని రక్షించడానికి సమర్థులు, ఎందుకిలా వేడి నిట్టూర్పులు విడుస్తూ తిరుగుతున్నారు - అన్నాడు.

రాజర్షి, తపస్వి శబ్దాలతో ఆరంభించడంలోనే ఆయన వాక్యకోవిదత్వం కనిపిస్తుంది. మిగిలిన ప్రసంగం అంతా వారి పరాక్రమ వర్ణనయే. అంతసేపు ఆయన మాట్లాడినా అన్నదమ్ములు పెదవి విప్పలేదు. .

అప్పటికర్థమై - 'ఆర్యా, నేనెవరినో చెప్పలేదు. వానర - యూథపతి, ధర్మాత్ముడు, సుగ్రీవుడు. సోదరుని ఆగ్రహానికి గురై దిక్కులు పట్టి తిరుగుతున్నాడు. మీతో సఖ్యం కోసం ఆయన పంపగా వచ్చాను, నన్ను హనుమంతుడంటారు. నేను కామరూపిని కనక మీరెవరో తెలుసుకుందామని ఇలా భిక్షు రూపంతో' అని మౌనం వహించాడు.

వస్తూనే హనుమంతుడు వారిని ప్రస్తుతిస్తూ ప్రసంగించినా తాను ఎవరివాడో, ఎందుకు వచ్చాడో చెప్పలేదు. అందుకే రామలక్ష్మణులు మాట్లాడలేదు.

అంటే మనకు తెలియని వారి దగ్గరకు వెళ్ళినపుడు మన పరిచయం మనం చేసుకోకుండా ప్రసంగానికి దిగరాదు అనే ప్రాథమిక సూత్రం ఇక్కడ బోధించాడు.

అందులోనూ ప్రారంభం ఎలా చేశాడు -

'సుగ్రీవో నామ ధర్మాత్మా' - ధర్మాత్ముడైన సుగ్రీవుడు, అంటూనే 'వీరో వినికృతో భ్రాతా' అన్నగారిచేత పరాభూతుడు, ఆయన పంపగా వచ్చాను. ఎంత గాధను ఈ మూడువాక్యాలలో నిక్షేపించాడో చూడండి.

తస్యమాం సచివం - ఆయన మంత్రిని, ఆయన మీ స్నేహం కోరి పంపాడు. అదీ మాట్లాడే పద్ధతి.

ఇక్కడొక రహస్యం ఉన్నది.

సుగ్రీవుడు స్నేహం విషయం ప్రస్తావించలేదు. అయినా హనుమంతుడు ముందడుగు వేశాడిక్కడ.

అంతసేపు మాట్లాడుతూ వారి ముఖకవళికలు పరిశీలించి ఇంగితం గ్రహించాడు. వారు కూడా ఏదో ఆపదలో ఇలా వచ్చారని అర్థమైంది, అస్త్రశస్త్రవేత్తలని తెలిసింది. అటువంటి వారి స్నేహం తన ప్రభువుకి అవసరం అనుకున్నాడు.

సమయోచితంగా తీసుకోవలసిన నిర్ణయం తీసుకోగలిగినవాడే ఉత్తమ సచివుడు, చక్కని దూత. అదీ హనుమంతుని విశిష్ట లక్షణం.

ఈ మాటలు విని రాముడెంత సంతోషించాడో, ఏమన్నాముందు చూశాం. తరువాయి కథ....

***

కథలోకి వెళ్ళబోయే ముందు విశ్వనాథవారు హనుమంతుని వివేకాన్ని ఎలా ప్రదర్శించారో చూద్దాం.

హనుమంత మాటలాడుచున్నంతసేపు
నన్నదమ్ముల కన్నుల యందు గనుచు
రాము కన్నుల పరమేశ్వరత్వ (ము)
అనుజు కన్నులన్ యోగిరాజు
లక్షణము గంచు -

మాట్లాడుతున్నంతసేపూ అన్నదమ్ముల కన్నులు పరిశీలించే హనుమంతునికి రాముడు పరమేశ్వరుడుగా, లక్ష్మణుడు యోగీశ్వరుడు కనిపించారు.

ఈ పరమేశ్వరత్వం, యోగీశ్వరత్వం రామాయణ బహుళ ప్రచారం పొంది, ప్రక్షిప్తాలెన్నో ఇరికి, రామానుజుల భక్తి ప్రబలిన తరువాయి లోకంలో ప్రవేశించినవి.

ప్రధానాంశం - మనం ఎవరితో మాట్లాడుతున్నామో వారి కన్నులలో కన్నులుంచి పరిశీలించాలి. మన అభిప్రాయాలకు వారి ప్రతి స్పందన ఎలా ఉన్నదీ కన్నులలో కనిపిస్తుంది. అది గ్రహించి ముందుకు సాగాలి. ఆ వివేకం హనుమంతుని కున్నదని విశ్వనాథుల భాష్యం.

***

అయం రామో మహాప్రాజ్ఞః
సంప్రాప్తో దృఢ విక్రమః
లక్ష్మణేన సహభ్రాత్రా
రామోయం సత్యవిక్రమః

ఇక్ష్వాకూణాం కులేజాతో
రామో దశరథాత్మజః
ధర్మే నిగది తశ్చైవ
పితుర్నిర్దేశ పారగః

రామలక్ష్మణులిద్దరినీ సుగ్రీవుని దగ్గరకు తీసుకు వచ్చి:

ఈయన రాముడు, మహా ప్రాజ్ఞుడు, ధ్రుఢవిక్రముడు, అని ఆరంభించాడు.

ఇంతకు ముందు తనను గురించి చెపుతూ "సుగ్రీవో నామ ధర్మాత్మా" ధర్మాత్ముడైన సుగ్రీవుడు అన్న గారిచేత వంచితుడయాడు, అన్నాడు.

మహాప్రాజ్ఞుడైన రాముడు సోదరునితో వచ్చాడని ఆరంభించి సోదర విశేషం వ్యక్తం చేసి, ఇక్ష్వాకు వంశంలో దశరథుని కుమారుడుగా పుట్టి, ధర్మపరాయణుడై, పితృవాక్యపాలనకు అడవుల వెంట వచ్చాడు అన్నాడు.

రాముని ధర్మనిష్ఠతో ఆ వంశీయులందరూ అంతటివారే అనడానికి ఇక్ష్వాకు వంశం అన్నారు.

ఈయన తండ్రి దశరథుడు భూరి దక్షిణలతో రాజసూయ, అశ్వమేధ యాగాలు చేసి అగ్నిహోత్రుని ఆరాధించిన మహనీయుడు. ఆడినమాట తప్పకుండా రాజ్యాన్ని పాలించినవాడు, తపస్వి.

ఆయన కుమారుడైన ఈ రాముడు నీ సహాయం కోరి వచ్చాడు. వీరితో స్నేహం నీకు మంచిది, ఉచిత రీతిని సత్కరించు అన్నాడు.

ఇక్కడ ధ్రుఢవిక్రముడు, సత్యవిక్రముడు అని రెండు విశేషణాలు ప్రయోగించాడు. సుగ్రీవునికి కావలసినది విక్రమవంతుని స్నేహం. అదిన్నీ ధ్రుఢంగా సత్యమైనదై ఉండాలి. అందుకే ముందు అది చెప్పి తరువాయి ధర్మ విషయం ప్రస్తావించాడు.

అంతతో ఆగాడా! భార్యా వియోగ బాధలో ఉన్నాడు అని సుగ్రీవునికి ఆయనతో సఖ్యానికి ఉచితమైన కారణం ప్రస్తావించాడు.

సమాన శీల వ్యసనేషు సఖ్యం -

శీల వ్యసనాలు సమంగా ఉంటేనే స్నేహం, ఇక్కడ వ్యసనం అంటే దుఃఖం అని గ్రహించాలి.

ఇంత వివేకవంతుడు కనుకనే హనుమంతుడు రాముని సరసన నిలబడగలిగాడు రామకథలో.

మరో విశేషం - రామాయణంలో రాముడు మాట్లాడడం చాలా తక్కువ. మాట్లాడడం ఆరంభించాడో కార్యరంగంలో దిగుతున్నాడన్నమాటే. అది ప్రభు లక్షణం.

హనుమంతుడు ఎక్కడ ఎంత మాట్లాడాలో - మాట్లాడి, కార్యరంగంలో దిగుతాడు. అది సేవక లక్షణం.

తరువాయి వాలి కథ, సుగ్రీవ పట్టాభిషేకం, ఇంతలో వర్షాకాలం - ఇంతకథ నడుస్తుంది. పట్టాభిషిక్తుడైన సుగ్రీవుడు భార్య రుమతో, తారతో హాయిగా మదిరాపానంతో, కామభోగాలలో మునిగి ప్రపంచాన్నే మరిచిన సమయంలో ప్రవేశిస్తాడు హనుమంతుడు.

రాజ్యం ప్రాప్తం యశశ్చైవ

కాలే శ్రీరభివర్ధితా
మిత్రాణాం సంగ్రహాశ్శేషః
తం భవాన్ కర్తు మర్హతి

రాజ్యం లభించింది. దానితో కీర్తి వచ్చింది, కులానుగతమైన సంపద పెరుగుతున్నది ఇక మిగిలిందేమిటి!

మిత్రకార్యం. అది నిర్వర్తించడం అవశ్యకర్తవ్యం -

మాట ఎలా మొదలు పెట్టాడో చూశారా!

రాజ్యం లభించింది, అనగానే నీకింత భోగాన్ని లభింపజేసిన మిత్రునికి ఏ ప్రత్యుపకారం చేశావు, అగ్నిసాక్షిగా స్నేహబంధం ఏర్పరచుకున్నప్పుడు చేసిన వాగ్దానం నెరవేర్చి రాముడు నీకు సింహాసనం సమకూర్చాడు. నీ కర్తవ్యాన్ని విస్మరించి సుఖడోలల్లో గడుపుతున్నావు; ఇంత భావం ఉన్నది - రాజ్యం ప్రాప్తం - అనే మాట వెనుక.

సుగ్రీవుని కసలు సింహాసన యోగం లేదు, వాలి అనంతరం అంగదుడు రాజవుతాడు; రాజుగారి తమ్ముడికి మనోవర్తివస్తుంది తప్ప రాజ్యం లభించదు. అటువంటి దశలో నీకు రాజ్యం సమకూర్చి పెట్టాడు రామచంద్రుడు. అంతచేసిన వాని విషయం విస్మరించి, ఒళ్ళు తెలియకుండా త్రాగి, నారీలోలుడవై పడి ఉన్నావు. ఆయన భార్యా వియోగ దుఃఖంలో ఉన్న విషయం కూడా నీకు గుర్తులో లేదు. ఇదంతా శక్తిశాలివి, శూరుడవు, వానర భల్లూక గణాధిపతివి. ఆయనంటావా? సురాసురులను నిలబెట్టి తలవంచగలవాడు. తన ప్రాణాలు లెక్కచెయ్యకుండా వాలిని సంహరించాడు నీకోసం. ఎంతటివారినైనా అనాయాసంగా యమపదం చేర్చగలవాడాయన. నీ సాయం అక్కరలేకుండానే ఆయన పని పూర్తిచేసుకోగలడు. కాని మనకు చేసిన ఉపకారానికి ప్రత్యుపకారం చేయడం విధి.

భూమ్యాకాశాలలో ఎక్కడ ఉన్నా సీతను అన్వేషించాలి, అలా తిరిగి రాగలవారు వానరయోధులు. ''నీ నోట ఆజ్ఞ రావడం చాలు వారు కార్యం సాధించుకు వస్తారు'' అన్నాడు.

(కాలోచితంగా హనుమంతుడు చేసిన ప్రభోధం విన్నాడు సుగ్రీవుడు, సేనాపతిని పిలిచి ఆజ్ఞాపిస్తూ)

''పదిహేనురోజులలోగా ఎక్కడున్నా వానరులు నా ముందుండాలి, ఆ లోపున రాకపోతే విచారణ లేకుండా మరణ దండన విధిస్తాను'' అదే సుగ్రీవాజ్ఞ

(తన శాసనం యధాక్షరం అమలుకాకపోతే ఉరిశిక్ష తప్ప విచారణ, విజ్ఞాపనలూ, నివేదికలూ, సంజాయిషీలూ ఉండవు అందుకే అది సుగ్రీవాజ్ఞ అయింది.)

హనుమంతుడు తన ప్రభువుతో మాట్లాడుతున్నాడు. ప్రభువు హితవు కోరికాలోచిత కర్తవ్య ప్రభోధం ఎలా చెయ్యాలో రామాయణం చదివే వారకిందరి బోధించాడు

(తరువాయి వచ్చేసంచికలో)

Comment on this article..

శ్రీ ఉషశ్రీ పుస్తకాలని
బంధుమిత్రులకి శుభాకాంక్షలతో బహూకరించండి
ధర్మసందేహాలు
వెల రూ. 60/-
50 కాపీలు - రూ. 2400/-
100 కాపీలు - రూ. 4200/-
ధర్మ సందేహాలు
ఉషశ్రీ
శ్రీ వేంకటేశ్వర కల్యాణం
శ్రీ వేంకటేశ్వర కల్యాణం
వెల రూ. 100/-
50 కాపీలు - రూ. 3000/-
100 కాపీలు - రూ. 5000/-
గీతాసారం
వెల రూ. 30/-
50 కాపీలు - రూ. 1250/-
100 కాపీలు - రూ. 2100/-